

PRITOKA ILI PRITOK?

Ante Pelivan, izdavač i urednik Ekološkoga glasnika, želi jednu knjigu nasloviti *Zrmanja, Krka, Cetina i njihove pritoke* pa pita da li da upotrijebi *njihove pritoke* ili *njihovi pritoci*.

Pitanje je opravdano jer po jezičnome osjećaju nije lako odrediti treba li *pritok* ili *pritoka*.

Po Maretiću to nisu narodne riječi, nego preuzete. On u *Jezičnome savjetniku* kaže da smo riječ *pritok* preuzeli iz ruskoga *pritok* ili češkoga *řítok*. U *Jezičnome savjetniku* S. Pavešića i suatora piše "**pritok(a)** (uzeto iz rus. ili češ.) usvojeno u suvremenom jeziku i potrebno".

Budući da je u rus. i češ. m. r., normalno je da je i u hrvatskome bude m. r., ali podrijetlo i ne će biti toliko važno, pogotovu što se i jedna i druga riječ mogu smatrati i hrvatskim tvorenicama.

Što se tiče ostalih naših priručnika, većinom daju prednost liku *pritok*.

Guberina i Krstić u svojim *Razlikama između hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* lik *pritoka* donose u srpskome stupcu, a *pritok* u hrvatskome. Tako i Brodnjak u svome *Razlikovnome rječniku srpskog i hrvatskog jezika*.

Šonje u *Rječniku hrvatskoga jezika* natuknicu *pritoka* upućuje na *pritok*, a tako i *Hrvatski jezični savjetnik*, a uz to i *pritočica* upućuje na *pritočić*.

Anić u istoimenome rječniku uz natuknicu *pritok* ima *pritoka* u zagradama.

Od rječnika koji donose potvrde, Rečnik Matice srpske *pritok* ima potvrđeno od Ive Andrića i Stjepana Kranjčevića, a *pritoka* od Jovana Cvijića. Primjer Aleksandra Belića potvrđen je u instrumentalu (*pritokom*) pa se ne može odrediti koji je rod u nominativu.

Benešić u Rječniku hrvatskoga književnog jezika *pritok* ima potvrđeno od G. Martića, A.(?) Kovačića i D. Šimunovića. lik *pritoka* nema, ali ima posredno preko umanjjenice *pritočica* od Ise Velikanovića.

U Akademijinu rječniku *pritok* je samo od B. Šuleka s napomenom "Poknjiški se govori i piše.", a *pritoka* u Popovićevu rječniku i od M. Đ. Miličevića, gdje piše: "*Akc. pritoka zabilježio Miličević (...), ali to nije sigurno, jer nije narodna riječ, pa je Miličević nije mogao čuti u narodu.*"

Bit će dobro da zavirimo malo u djela u kojima su to terminološke riječi, a to su zemljopisni priručnici.

Ivan Hoić u knjizi *Slike iz obćega zemljopisa*, Zagreb, 1894., piše:

"... kod Erjesa, desne pritoke Taja..." (str. 10.), a J. Modestin u knjizi *Zemljopis za srednje škole*, Zagreb, 1905., to i izričito kaže: "Svako riječje ima jedan glavni vodoteč, ka kojemu pritječu ostale vodene žile. Ovaj se glavni vodoteč zove glavna rijeka, a vode koje njemu pritječu, njegove su pritoke." (Str. 19.)

Ovdje bih samo upozorio da su to potvrde iz vremena kad srbizmi nisu bili baš uobičajeni, dakle da i kod hrvatskih pisaca nalazimo *pritoka*.

Filip Lukas u knjizi *Geografija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, Zagreb, 1922., ima obje riječi, *pritoka*, čini se, češće, ali je zanimljivo da se obje često nalaze i na istoj stranici, katkada i u razmaku samo od kojega retka: "... utječe u Ibar – pritok Morave. (...) Naporedo s Vardarom teče Struma, koja prima pritoku Strumicu." (Str. 41.) – "... najviše se Dunav hrani svojim pritokama." (Str. 44.) – "Tamiš s lijevom pritokom Brzavom... Od pritoka Mure" (str. 45.) – "po svojim desnim pritokama... Sava je najveća pritoka Dunava... Najveći je pritok Savin Drina." (Str. 46.) "Posljednja veća pritoka Dunava u

Jugoslaviji je Morava... Njene su pritoke... Dalje su pritoke Dunava..." (Str. 47.) - "Lijeve su pritoke Dunava..." (Str. 48.)

Po primjerima s 41. stranice pomislio sam da riječi *pritok/pritoka* prilagođava rodu imenice za rijeku, ali daljnje potvrde ne potvrđuju to, a primjer s 47. stranice koji glasi: "Dalja je pritok Save Kolubara..." pokazuje da bi to kao pravilo tvorilo glađu rečenicu. Osjećaj da apozicija *pritok* ide uz *Vrbas*, *Bosut*, a *pritoka* uz *Kupa*, *Una*, *Bosna* čuo sam i od dvoje ispitanika.

Ivo Juras u svojoj knjizi *Zemljopisni pregled*, Zagreb, 1941., ima samo *pritok*, str. 51., 67., 101. (2x), 107., 114. Jasno je da će *pritok* imati i u svojoj knjizi *Zemljopis Evrope*, Zagreb, 1942., str. 23. (2x), 34., 60. (4x), 64., 77. (2x), 98. (2x), 99.

U Općoj enciklopediji LZ, III. izdanje, u člancima *Dunav* i *Sava* upotrebljava se samo *pritok*.

Na temelju svega što sam izložio, jasno je da u hrvatskim tekstovima treba davati prednost riječi *pritok*, zbog pretežne suvremene njegove upotrebe i zbog toga što je među istoznačnicama u stilski neutralnom značenju bolje davati prednost jednomu.

Ipak, ne možemo tvrditi da je *pritok* hrvatska riječi, a *pritoka* srpska, nego da se prva pretežno upotrebljava u hrvatskome jeziku, a druga u srpskome. Naime hrvatska je tvorba od glagola *-teći* i *-tok* i *-toka*, iako su imenice su na *-tok* običnije, *dotok*, *istok*, *optok*, *potok*, *protok*, *utok*, pa složenice tipa *krvotok*, *prvotok*, *samotok*, *vodotok*..., ali ima i onih sa *-toka*. Potvrđuje to nekoliko riječi, od kojih neke tvore i značenjsku razliku. Tako je *otok* 'kopno opkoljeno vodom', a *otoka* 1. 'voda koja otječe', 2. 'debela grana'. Rastoke, selo kod Slunja, očito je dobilo naziv po riječi *rastoka*; *patoka* je rakija

koja teče na kraju pečenja, nema *patok*; *protok* je 'protjecanje', *protoka* je biljka (rijetko).

To je potrebno reći zato da bismo imali slobodu u izboru. Ako bi tko trebao riječ *pritoka* za koje drugo ili posebno značenje ili zbog kojih posebnih stilskih razloga, mogao bi ju slobodno upotrijebiti, a ne žacati se zbog toga što je tobože srbizam.

Stjepan Babić